
В.Ю.Димитров
кандидат філософських наук,
ст. викладач факультету соціології та права
кафедри соціології НТУУ «КПІ»

ДО ПИТАННЯ ПРО ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В УПРАВЛІННІ

Формування і становлення інноваційних підходів у сучасній науці – це та сама цінність, яка має, окрім духовного, і значний практичний сенс, даючи змогу суспільству адаптуватися в нових реаліях. Підхід до інноваційності як до системи, яка має програмно-цільовий характер і в якій здійснюються поточне і перспективне планування та прогнозування, є основою для формування відносно нового напрямку в управлінській теорії та практиці – інноваційного менеджменту. Поява його пов'язана з бурхливим розвитком науки, техніки, накопиченням величезного обсягу знань. Цей процес, спочатку нерівномірний, було компенсовано диференціацією наук, а згодом – появою міждисциплінарних досліджень. Необхідність втілювати нові теорії управління в практику зумовлює звернення до регулювання соціальних і психологічних аспектів нововведень. Інші позиції щодо класифікацій інновацій базуються на різних критеріях: за змістом вони «продуктивні, процесні, організаційні», за ступенем інноваційності – «радикальні та покращувальні» (за сферами застосування та впливу на соціально-економічні процеси) тощо. Критерієм їх можуть бути – відносна доступність, простота і дешевизна, з одного боку, та складність і дорожнеча – з іншого.

У сучасній фаховій літературі, присвяченій проблемам управління на різних рівнях, все частіше порушуються не лише концептуальні питання впровадження інноваційних технологій безпосередньо в економічну та виробничу діяльність суспільства, а й питання застосування новітніх підходів і методів у управлінській діяльності. Особливо ця тенденція виявилася впродовж останнього десятиліття, коли відбулися кардинальні зміни у світовій економіці, особливо – у розвинених країнах. Останнім часом дослідники значну увагу приділяють структурі інноваційного процесу. Незважаючи на низку розбіжностей у його інтерпретації, усталився певний алгоритм,

згідно з яким інноваційний процес розвивається поетапно, покроково, таким чином: перший крок – поява нововведення, яке виникає в одиничному екземплярі як відповідь на певну суспільну потребу вирішення якоїсь проблеми; наступний крок – тиражування та поширення нововведення в соціальній системі. Нововведення здійснюється для вдоволення соціальних потреб, що наявно демонструє його переваги над попередніми засобами. Цій же меті підпорядковується й використання нововведення для більш повного задоволення суспільних потреб. Далі відбуваються проникнення і розповсюдження новітніх товарів і технологій у все більш широкій галузі, що, своєю чергою, збільшує його відтворення. Це призводить до подальшої кризи, адже з'являються новіші засоби вдоволення суспільної потреби. Виникає необхідність у модифікації нововведення з огляду на конкурентну боротьбу. Кінець життєвого циклу може означати припинення виробництва нововведення [1; 2; 3 та ін.].

Такі кроки в життєвому циклі інноваційних технологій та створенні завдяки ним продукти засвідчують динамічний характер досліджуваного нами процесу, а також ставлять завдання постійної інтенсифікації інноваційної діяльності, особливо в галузі управління, залучення до неї все більшої кількості учасників та структурних одиниць.

Вітчизняні дослідники інноваційних процесів Л.Федулова та І.Шовкун, акцентуючись саме на соціогуманітарному аспекті інноваційно-технологічного розвитку сучасного виробництва, окреслюють характерні риси, притаманні сучасній світовій економіці: 1) якісний людський капітал стає найважливішою характеристикою світового інноваційного розвитку, а мобільність висококваліфікованого персоналу забезпечує поширення знань, сприяючи підвищенню рівня конкурентоспроможності; 2) роль інформаційних технологій у процесі поширення знань стає все більш актуальною для подальшого зростання інноваційної активності; 3) глобалізація змушує компанії конкурувати на все вищих рівнях технологій і водночас стимулює процеси спеціалізації і локалізації інновацій; 4) країни, що реалізували концепцію національної інноваційної системи (НІС), зуміли за короткий історичний період створити ефективні інноваційні економіки, які мають механізми взаємодії держави, бізнесу, науки і освіти і досягти збільшення загальної наукомісткості ВВП; 5) відбулося скорочення частки державного сектора в умовах стабілізації, або скорочення «державного замовлення» науці

з державних бюджетів. Наукові підрозділи великих корпорацій, дрібні та середні наукомісткі фірми посилюють свої позиції у національному науково-технологічному розвитку, спираючись на створену за допомогою держави систему освіти, інфраструктуру і деякі пільги економічного характеру [4, 8–10].

Події останніх років ще раз підтверджують, що орієнтування на науково-технологічний потенціал робить свій внесок у процес становлення та розвитку диспропорцій у рівні життя в різних країнах, щодалі поглиблюючи стратифікацію країн залежно від залучення до їх економіки інноваційних технологій. У цій ситуації Україна посідає далеко не чільне місце, адже в умовах світової кризи, постійних викликів проблема нововведень у всіх галузях суспільного життя набуває все більшої актуальності. Щоправда, на різних рівнях здійснюються пошуки оптимальних моделей ведення інноваційної політики, визначення її мети та розробляються стратегії інноваційного розвитку. Ця політика полягає в мобілізації науково-технологічного потенціалу для забезпечення ефективного вбудовування національної економіки в технологічну траєкторію цивілізації.

Інноваційний менеджмент як різновид менеджменту визначається як комплекс дій, пов'язаних між собою, спрямованих на досягнення або підтримку необхідного рівня життєздатності і конкурентоздатності організації за допомогою механізмів управління інноваційними процесами. Інноваційний процес – це створення, освоєння, поширення та використання інновації, послідовне перетворення ідеї на товар через етапи фундаментальних і прикладних досліджень, конструкторських розробок, маркетингу і збуту. До завдання інноваційного менеджменту входять планування інноваційної діяльності в організації, тобто формулювання місії, визначення стратегічних напрямів та вибір стратегій розвитку; організація інноваційної діяльності; мотивація її учасників; систематичне оцінювання результатів цієї діяльності, контролювання та використання нових ідей.

Дослідниця Н.Крилова вирізняє три основних принципи інноваційної стратегії. Перший полягає в тому, що такі елементи, як підтримка науки, наявність нових ноу хау, політичного середовища, яке заохочує і стимулює інвестиції в інновації, кваліфікована робоча сила та ін., мають бути включені у політичну структуру. Держава за допомогою таких механізмів, як зниження дефіциту бюджету і податкова реформа, має створювати сприятливі умови

для інвестування. Згодом такі інвестування дістануть відображення в конкретних продуктах, ринках, нових робочих місцях тощо. Другий принцип полягає у всілякій підтримці здатності до інновацій в комплексному поєднанні дій уряду та наукових організацій. Третій принцип полягає в тому, що саме держава, уряд відіграють ключову роль в інноваційному процесі, причому функції уряду полягають у підтримуванні фундаментальної науки і лабораторної інфраструктури, стимулюванні і фінансуванні їх. Друга функція – це підтримка науки і технологій, потрібних для виконання фундаментальних національних завдань – охорони здоров'я, національної безпеки, енергетики, транспорту, інформаційного забезпечення тощо. Третя функція – це підтримка національної технологічної інфраструктури, яка включає розробку стандартів, оцінок, підтримку наукової бази даних тощо. Усі ці пропонувані заходи мають сприяти створенню національної динамічно цілісної інноваційної системи, що є важливою умовою виживання і розвитку економік країн із трансформаційною економікою [5, 43–45].

Основи теорії інноваційного менеджменту як відповідь на виклики часу було закладено в американській, а згодом – у японській фаховій літературі. Так, П.Друкер видав книжку «Бізнес та інновації», а Є.Харгадон, Х.Куме, І.Такахарі та інші на основі досвіду провідних компаній розробили стратегію управління інноваціями. Згодом до цього кола дослідників приєдналися і японські спеціалісти корпорацій General Electric, Matsusita, Mitsubishi, Sony. Але простежуються й певні розбіжності між західною, американською моделями інноваційних процесів та японською. Так, якщо у західній моделі превалює блискавичний стиль прийняття рішень, то японці зважають всі за та проти нововведень, розробляючи продумані стратегічні плани, і, таким чином, програючи в часі, виграють у якості. Варто зазначити також, що інноваційні технології, застосовані в політиці, теж можуть дати вражаючі результати. Приклад цього – Німеччина після поразки у другій світовій війні, зруйнована і деморалізована, яка, згідно з планом Маршала, не тільки відродила свою економіку, а й стала провідною державою завдяки впровадженню інноваційної концепції побудови соціального ринкового господарства та успішної її практичної реалізації тодішньою верхівкою країни – федерального канцлера К.Аденауера, Л.Ерхарда та ін. Зважена інноваційна політика перетворила Японію на «Азійського

тигра», а Китай, що динамічно розвивається, є яскравим прикладом успішності та ефективності інноваційного менеджменту на різних рівнях – від загальнодержавного до організаційного.

Для інноваційного процесу характерні також як системоутворювальні елементи безперервність та використання творчого потенціалу всього колективу. Дослідники пропонують класифікувати його певні риси для більшої передбачуваності результатів інновацій. Ними є:

- повна підтримка інноваційних ідей з боку керівництва, створення в організації інноваційного клімату, який сприяє вільному творчому пошуку і реалізації нововведень;

- сприяння експериментаторській діяльності на всіх рівнях і підрозділах організації, надання можливості реалізовувати новаторські ідеї, особливо нетривіальні;

- високий рівень і постійне вдосконалення комунікацій, циркуляція інформації між підрозділами та окремими співробітниками, створення умов для «мозкової атаки»;

- застосування стилю «участь в управлінні», залучення працівників у всі фази впровадження інновації та прийняття рішення;

- використання комплексних мотиваційних систем, які включають різні форми і методи матеріального заохочення творчої та інноваційної діяльності, залучення соціально-психологічних засобів, підтримку у працівників почуття соціальної значущості та захисту, можливості кар'єрного зростання [6, 13–14].

Поява концепції інноваційного бізнесу зумовила необхідність створення системи управління інноваційними технологіями. Цей процес розпочався у 80-ті роки, коли з'явилися та розвивалися інтегровані системи управління інноваціями, які виокремилися із загальної системи управління виробництвом і випуску традиційної продукції. Відтоді найбільші та найуспішніші компанії світу створюють окремі підрозділи, які займаються нововведеннями і перспективними напрямками виробництва і впровадження нової продукції. Відтак сформувалася гнучка і комплексна система управління та інновації на основі наскрізного спостереження за інноваційним процесом від виникнення ідеї до її реалізації.

Інноваційний цикл складається зі стадій зародження, прискореного зростання, уповільненого зростання, зрілості й затухання, що, в цілому, відповідає циклу життя будь-якої соціотехнічної

системи. Але, як і будь-яка соціотехнічна система, система інновацій потребує створення системи управління нею. Для цього пропонується низка заходів, які б сприяли розвитку системи інновацій та успішно координували її діяльність, виділяючи низку тенденцій у галузі управління нововведеннями. Вони полягають у тому, що:

- управління процесом розробки та практичної реалізації інновацій перетворюється на самостійний напрям у науці;
- орієнтація на постійний розвиток інноваційного процесу зумовлює успішність та адекватність будь-якої організації;
- процес створення і підвищення ефективності нововведень стає невід’ємним елементом планування наукових досліджень, розробки проектів, маркетингу тощо;
- в адекватних вимогах часу організаціях створюються спеціальні підрозділи, служби, метою яких є підвищення ефективності інноваційних заходів;
- в систему інновацій включається управління процесом створення нововведень, з урахуванням можливих соціальних і психологічних аспектів;
- зростає потреба в послідовному потоці нових ідей та пропозицій;
- успіх інновацій залежить від створення механізму інтеграції і координації діяльності всіх підрозділів організації;
- в організаціях створюється атмосфера творчого пошуку;
- розробляються і вдосконалюються мотивуючі системи, завдяки яким стимулюється творча, нестандартна діяльність співробітників;
- удосконалення в організаційних структурах організації насамперед бачать крізь призму цілей і завдань інноваційного процесу;
- практикується співробітництво різних організацій у розробці й впровадженні нововведень;
- участю працівників в інноваційній роботі виявляється компетентність;
- провадиться підготовка кадрового складу з урахуванням потреб інноваційного процесу, розвитку творчої особистості [6, 37–38].

Велике значення для інноваційної політики мають розробка планів і програм, спостереження за випуском нової продукції та її впровадженням, перспективні плани створення нових продуктів, координація діяльності підрозділів організації, пошуки фінансових і матеріальних ресурсів та створення цільових груп для комплексного розв’язання інноваційних завдань, починаючи від ідеї до закінчення

циклу формування нової ідеї.

Розглянувши наявні на сьогодні підходи до інноваційної діяльності, задамося питанням: яким чином розроблені стратегії і тактики інноваційної діяльності мають працювати не лише в теорії, а й на практиці розбудови держави Україна. Для відповіді вважаємо за доцільне звернутися до реальної картини стану справ, яка склалася тут в інноваційній політиці. В Україні, навіть якщо взяти до уваги позитивні зрушення в даній сфері, наявність низки нормативних актів (Проект Стратегії інноваційного розвитку України на 2009–2018 р.р. та на період по 2039 рік, представлений на сайті Державного агентства України з інвестицій та інновацій, постанова Верховної Ради України № 965 – VI «Про проведення парламентських слухань (стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 р.р. в умовах глобалізаційних викликів) від 17-го лютого 2009 р.» та ін.), до нововведень, на нашу думку, приділяється недостатня увага, не передбачається розвиток економіки на інноваційній основі, а це є наріжним каменем у всіх провідних економіках світу.

Основними завданнями, які стоять перед Україною в плані реалізації зазначеної мети, є, на думку дослідників, такі: підготовка кадрів у сфері інноваційного менеджменту, відтворення науково-технологічного потенціалу країни, формування і підтримка розвитку інноваційної діяльності, створення відповідної інфраструктури. Крім того, вкрай бажаним є зростання не лише значення, а й відповідальності науки і освіти, зміни в структурі бюджетних витрат на користь наук про людину і суспільство та збільшення інвестицій в інноваційну діяльність [7, 16–20].

Резюмуючи, зазначимо: інноватика нині стала однією з провідних галузей сучасного наукового знання. Вона базується на системному розумінні суспільства як єдиного організму, як відкритої системи, здатної до саморозвитку. Отже, на системних засадах інноватики побудовано всі її відгалуження – інноваційні процеси, інноваційне управління, інноваційний менеджмент.

Досвід найбільш економічно розвинених країн довів, що в умовах глобальних викликів і жорсткої конкуренції першість належить тим, хто звернений до майбутнього, відкритий для всього нового. Інноваційна діяльність, в основі якої лежить суто онтологічне прагнення людини до поліпшення умов свого буття, набирає практичних вимірів у розробці методології цієї діяльності, дотримання технологічного

ланцюга «ідея – виробництво – товар – ідея», в якому простежуються, з одного боку, розгортання епістемологічного процесу, а з іншого – спирання на новітні досягнення науково-технічного процесу.

Проблема виживання в сьогодишньому світі ставить перед Україною цілком конкретне завдання: розробити стратегію інноваційної політики, створити належні умови для інноваційної діяльності, розробити нормативні акти в галузі регулювання та сприяння нововведенням, переглянути фінансування інноваційних проектів і механізм мотивації та стимулювання інновацій. Розв'язанню цих завдань має сприяти і створення умов для прориву в освітній галузі з метою підготовки висококваліфікованих кадрів, у тому числі й управлінців, а також підвищення престижності інтелектуальної праці в нашій державі.

Як відомо, чим складнішою є керована система, тим складнішими стають структури та процеси управління нею, які ідуть по лінії адаптації, прискорення, запровадження нових соціальних технологій в управлінській діяльності. Серед таких технологій вкрай важливе місце посідають інноваційні технології. Комплексне розуміння їх зумовлене тим, що в сучасних умовах вони виступають не лише як засоби впровадження новітніх інженерних рішень та ноу хау, а й набирають людиновимірності в ракурсі засобу задоволення базових та духовних людських потреб. Це засвідчує зарубіжний досвід розвинених країн, зокрема США та Японії, де аксіологічна установка вже давно включається в розробку стратегії суспільного розвитку. А щодо України та її інноваційного майбутнього можемо підкреслити актуальність проблеми інтенсифікації інноваційної політики держави, орієнтування її на безпосередньо людські потреби, створення інноваційних центрів і підрозділів, вдосконалення вже наявних структур та урахування позитивного зарубіжного досвіду в цій галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Друкер П.Ф. Рынок: как выйти в лидеры. Практика и принципы. – М. : Прогресс, 1992. – 364 с.
2. Уткин Э.А. Инновационный менеджмент. – М. : АКАЛИС, 1996. – 208 с.
3. Фесьянов В. Инновационный менеджмент как конструктивная сила современного управления // Персонал. – 2006. – № 1. – С. 70–75.

4. Федулова Л.І. Підходи до формування дієвої інноваційної стратегії України // Наука та інновації. – 2009. – №3. – С. 5–15.
5. Крылова Н. Влияние инвестиций в инновации на экономическое развитие страны // Персонал. – 1999. – №2. – С. 43–46.
6. Уткин Э.А. Инновационный менеджмент. – М. : АКАЛИС, 1996. – 208 с.
7. Соловейов В.П. Національна стратегія інноваційного розвитку в глобалізованому світі: елементи концепції // Наука та інновації. – 2009. – №3. – С. 16–22.

Димитров В.Ю. До питання про інноваційні стратегії в управлінні.

У сучасній фаховій літературі, присвяченій проблемам управління на різних рівнях, все частіше порушують концептуальні питання впровадження інноваційних технологій безпосередньо в економічну та виробничу діяльність суспільства, а також застосування новітніх підходів і методів в управлінській діяльності. Інноваційний менеджмент як різновид менеджменту визначається як комплекс дій, пов'язаних між собою, спрямованих на досягнення або підтримку необхідного рівня життєздатності і конкурентоздатності організації за допомогою механізмів управління інноваційними процесами. Інноваційний процес – це створення, освоєння, поширення та використання інновації, послідовне перетворення ідеї на товар через етапи фундаментальних і прикладних досліджень, конструкторських розробок, маркетингу і збуту.

Ключові слова: інновація, управління, стратегія, системність, технологія.

Димитров В.Ю. К вопросу об инновационных стратегиях в управлении.

В современной профессиональной литературе, посвященной проблемам управления на различных уровнях, все чаще поднимаются не только концептуальные вопросы внедрения инновационных технологий непосредственно в экономическую и производственную деятельность общества, но и вопросы применения новых подходов и методов в управленческой деятельности. Инновационный менеджмент как разновидность менеджмента определяется как комплекс действий, связанных между собой, нацеленных на достижение или поддержание необходимого уровня жизнеспособности и конкурентоспособности организации с помощью механизмов управления инновационными процессами. Инновационный процесс – это создание, освоение, распространение и использование инновации, процесс последовательного превращения идеи в товар через этапы фундаментальных и прикладных исследований, конструкторских разработок, маркетинга и сбыта.

Ключевые слова: инновации, управление, стратегия, системность, технология.

Dimitrov V. On the question of innovative strategies to manage.

In modern specialist literature regarding the problems of governance at various levels, increasingly raise of conceptual questions innovation technologies not only directly to economic and industrial activities of society, but also the use of new approaches and methods in management. Innovation management as a form of management is defined as a set of actions linked to achieve or maintain the required level of viability and competitiveness through the mechanisms of innovative processes. The innovation process – the process of creation, development, distribution and use innovation process of successive transformation idea for a product through the stages of basic and applied research, design development, marketing and sales.

Key words: Innovation management, strategy, system, technology.